

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของมนุษยศาสตร์

มนุษยศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งซึ่งยูเนสโกจำแนกไว้ จะได้แก่วิชา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา คำสอนศาสตร์ อักษรศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน¹

สาขามนุษยศาสตร์ หมายถึง การนำเอาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ไม่รวมถึงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสังคมศาสตร์ มาสอนในโรงเรียนทั่วไปที่ไม่ได้สอนในด้านวิชาชีพ สาขามนุษยศาสตร์เป็นสาขาที่ได้รับการเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นส่วนที่เสริมสร้างความรู้ในด้านทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ การแสดงออกทางด้านจิตใจของมนุษย์ การศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์ไม่ใช่การศึกษาวิชาชีพ หรือเพื่อก่อให้เกิดความชำนาญทางด้านเครื่องมือ หรือเทคนิคต่าง ๆ แต่เป็นการศึกษาที่มุ่งหมายให้เกิดความเป็นคน ทั้งในคนและพลเมืองทั่วไป ไม่ใช่กิจกรรมในสาขาวิชาชีพเฉพาะทาง เพราะเหตุนี้การศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์จะประกอบด้วย การถนอมรักษาและพัฒนาศิลปะ และความชำนาญ (ทักษะ) ที่สามารถแสดงออกได้อย่างมีคุณค่า²

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ริชาร์ด โลแมน (Richard Lyman) ประธานของมูลนิธิรีดคีย์เฟลเลอร์ ร่วมกับชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงอีก 32 คน ได้จัดทำรายงานขึ้นมา

¹ โครงการวิจัยสาขาสังคมศาสตร์, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2516-2519 กองส่งเสริมการวิจัย (2522)

² "Humanities," Encyclopaedia Britannica (Macropaedia) 8 (1980) :^o 1179-1181.

ชุดหนึ่ง ชื่อ The Humanities in American Life หรือความเป็นมนุษย์ในชีวิตของชาวอเมริกัน ในรายงานนี้ได้กล่าวถึงความหมายของมนุษยศาสตร์ไว้ว่า

"เมื่อคิดถึงมนุษยศาสตร์ เราก็พบกับคำถามเบื้องต้นว่า การเป็นมนุษย์หมายความว่าอย่างไร? วิชามนุษยศาสตร์ให้ร่องรอยได้บ้าง แต่ไม่เคยให้คำตอบที่สมบูรณ์ วิชาเหล่านี้ช่วยให้เรารู้ว่าคนเราพยายามจะสร้างความสำเร็จทางจริยธรรม ทางจิต และทางสติปัญญาในโลกนี้ได้อย่างไร โลกที่เต็มไปด้วยความไร้เหตุผล สิ้นหวัง เปล่าเปลี่ยว และความตาย แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีสิ่งที่ดีงาม เช่น การเกิด มิตรภาพ ความหวัง และเหตุผลอยู่ด้วย เราได้เรียนรู้ว่าแต่ละบุคคลและสังคมต่าง ๆ ได้กำหนดแบบอย่างชีวิตที่มีจริยธรรมไว้ และพยายามจะให้ตนเองและสังคมเป็นแบบนั้น พยายามจะสร้างความกลมกลืนระหว่าง เสรีภาพ หน้าที่พลเมืองดีและการแสดงออก ทางด้านศิลปะ มนุษยศาสตร์ไม่จำเป็นต้องหมายถึงการมีมนุษยธรรม และก็มิได้ทำให้แต่ละคนบังเกิดความบังตลใจ "เพื่อจะกระทำสิ่งที่ดีงาม" ดังที่ซีเชอโรกล่าวไว้แต่อย่างใด แต่หากเราตื่นตัวว่าหากเราต้องเป็นบุคคลอื่นเราจะเป็นอย่างไร ถ้าเราต้องไปอยู่ในยุคอื่นหรือวัฒนธรรมอื่นแล้ว เราจะเป็นอย่างไร ก็คงจะช่วยให้เรารู้อะไรเกี่ยวกับตัวเราเองบ้าง มันจะช่วยให้จินตนาการของเราแผ่กว้างขึ้น ทำให้เรามีประสบการณ์มากขึ้น และจะช่วยให้เรามีความสามารที่จะเป็นมนุษย์ที่แท้จริงมากขึ้น"¹

จากความหมายโดยทั่ว ๆ ไปของคำว่ามนุษยศาสตร์ นักวิชาการศึกษาด้านต่าง ๆ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคำว่ามนุษยศาสตร์ไว้ อย่างเช่น โอเวท มัมฟอร์ด โจน (Howard Mumford Jones) ได้ให้ความหมายของคำว่ามนุษยศาสตร์ว่า มนุษยศาสตร์เป็นสาขาของความรู้ และกิจกรรมที่มีคุณลักษณะพิเศษ ที่จะวัดความฉลาดและก่อให้เกิดความฉลาดได้²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ซีโอดอร์ เอ็ม เฮลเบอร์ก, "เรียนเพื่อจะรู้วิธีทำสิ่งใดหรือเพื่อจะเป็นคนแบบใด" เสรีภาพ ฉบับที่ 55 ปี 1982 หน้า 35.

²Howard Mumford Jones, One Great Society (New York : Harcourt, Brace & Company, 1959) p. 8

นอกจากนักวิชาการดังกล่าวแล้ว ยังมี เจอร์รี่ แอล วอล์คเกอร์ (Jerry L. Walker) ได้ให้ความหมายของคำว่ามนุษยศาสตร์ว่า "เป็นเรื่องของความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ"¹ ทางด้าน ชาร์ล เคลเลอร์ (Charles Keller) ได้กล่าวถึงสาขาวิชานี้ว่า สาขามนุษยศาสตร์ เป็นสาขาที่ศึกษาความคิดเห็น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์มากขึ้น²

จากข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในด้านสาขามนุษยศาสตร์ จึงพอจะสรุปได้ว่ามนุษยศาสตร์ เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้อันด้าน ศิลป และวิทยาศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์เป็นการศึกษาที่ใช้พื้นฐานในการศึกษาทั่วไป เป็นการศึกษาเพื่อประดับชีวิต ไม่ใช่การศึกษาในด้านวิชาชีพ แต่เป็นการศึกษาที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จุดมุ่งหมายของการสอนวิชานี้เพื่อให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ และยกระดับความสามารถทั้งทางด้าน สติปัญญา คุณธรรม ในการเรียน ก็มุ่งหมายให้เรียนด้านศิลป ภาษาและวรรณคดี เป็นองค์ประกอบหลัก

มนุษยศาสตร์ในโปรแกรมการสอน

คำว่ามนุษยศาสตร์ สืบเนื่องมาจากศัพท์ ฮิวแมนิตีส์ (Humanitas) ซึ่งเกิดจากซีเซโร (Cicero) ในภาษาละตินเรียก ฮิวแมนิตีส์ (Humanitas) หมายถึงฮิวแมนิตี (Humanity) หรือฮิวแมนเนส (Humaness) ที่ใช้ในงานของเขา มนุษยศาสตร์ยังหมายถึงโปรแกรมทางด้านการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง ในสมัยศตวรรษที่ 2 ออริส เจลลิอุส (Aulus Gellius) ให้คำจำกัดความภาษากรีกว่า เพดิเชีย (paideia) ซึ่งหมายถึงการศึกษาทั่วไป และการศึกษาเพื่อประดับชีวิต เพื่อเตรียมให้คนเป็นคน และเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ การศึกษาด้านนี้เริ่มเป็นพื้นฐานการศึกษาในสมัยกลางในการเรียนจะประกอบด้วย Artes bonnaie Artes (Good Arts or Artes liberales) ซึ่งรวมถึงคณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์บางสาขา ประวัติศาสตร์ และปรัชญา

¹Jerry L. Walker, "Humanities A Question of Values" in Schawrtz, p. 33

²Charles Keller, "Humanities in the High School" in Schawrtz, p. 70

ในสมัยศตวรรษที่ 15 นักมนุษยวิทยาชาวอิตาลีเสนอได้ค้นพบว่า ฮิวแมนนิตัส (Humanitas) ในการเรียน และในหลักสูตรการสอน ที่สอนโดยพวกมนุษยวิทยา มีการสอน ไวยากรณ์ ศิลปะในการพูด โคลงกลอน ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ประชญา ภาษา และวรรณคดีของกรีก และโรมัน

เท่าที่ผ่านมา ซีเซโร (Cicero) กับ เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) ได้รวมวิชาคำลัทธิบางสาขา และคณิตศาสตร์ ให้เข้ากับศิลปะ ไวยากรณ์ ตรรกวิทยา (rhetoric) ศิลปะแห่งการพูด โดยให้โปรแกรมนี้ได้รับการสนับสนุนจากนักมนุษยวิทยาสมัยยุคฟื้นฟู มีความมุ่งหมายคือเรียนในด้านภาษา และวรรณคดี อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ก็เพื่อฝึกฝนคนในด้านทักษะและยกระดับความสามารถให้ถึงจุดยอดให้เป็นมนุษยชาติ¹

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การเรียนการสอนในสาขาวิชามนุษยศาสตร์นั้น จุดมุ่งหมายเพื่อให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ โดยยกระดับความสามารถทั้งด้านสติปัญญา และคุณธรรมในการเรียนก็มุ่งหมายให้เรียนด้านศิลปภาษาและวรรณคดี เป็นองค์ประกอบหลัก

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอุดมศึกษาตามหลักสากล

หลักสูตรอุดมศึกษา คือเอกสารที่กำหนดโครงการการศึกษาของผู้เรียน โดยบรรจุความมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนเนื้อหาสาระของความรู้และประสบการณ์ และกิจกรรมให้กับผู้เรียน²

หลักสูตรอุดมศึกษา ในปัจจุบันได้รับการพัฒนา ตามจุดประสงค์ของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาได้มุ่งเน้นไปทางด้านการสอน วิจัย และบริการชุมชน และบำรุงศิลปวัฒนธรรม³

¹"Humanities," Encyclopaedia Britannica XIII, p. 1174.

²สุมิตร ฤณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518)

³ปฐธานของมหาวิทยาลัย, คู่มือนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กทม. : โรงพิมพ์จุฬาฯ, 2524) หน้า 6

หลักสูตรสากลในทุกประเทศ ต่างก็มีลักษณะและการพัฒนาหลักสูตรที่แตกต่างกัน ออกไป แต่ก็ยังมีหลักสูตรซึ่งจัดเป็นลักษณะสากลของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย และประเทศสหรัฐอเมริกา จะพบว่าหลักสูตรเหล่านั้นประกอบด้วยหน่วยหลัก ๆ 3 หน่วยคือ

1. การศึกษาทั่วไป ในรูปของหอคอยงาช้าง ประมาณร้อยละ 33
2. วิชา เอกสะท้อนความชำนาญพิเศษ หรือเน้นการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพ โดยที่สถาบันเป็น "สถาบันเพื่อบริการสาธารณะ" ประมาณร้อยละ 34
3. วิชาเลือก เพื่อให้ผู้เรียนเลือกในลักษณะของการเป็นผู้บริโภคหรืออีกนัยหนึ่ง สถาบันอุดมศึกษาอยู่ในรูป "ศูนย์การค้าทางวิชาการ" ประมาณร้อยละ 33¹

เกณฑ์การแบ่งสาขาวิชา

หลักสูตรในระดับปริญญามหาบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะแบ่งตามสาขาวิชา 4 สาขาวิชา² คือ

1. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ
2. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ
3. สาขาวิชาสังคมศาสตร์
4. สาขาวิชามนุษยศาสตร์

¹พรุสึ คุณานุกร, "หลักสูตรอุดมศึกษา" สู่การอุดมศึกษา (กรุงเทพฯ, ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523) หน้า 70

²____, "การแบ่งสาขาวิชาประจำปี 2525" บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525 (เอกสารอัดสำเนา)

ภาควิชาและคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะจะเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการแบ่งหลักสูตรไปตามสาขาวิชาดังกล่าวข้างต้น

สาขามนุษยศาสตร์ จะประกอบด้วย 2 คณะคือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนสาขาวิชาปรากฏอยู่ในหัวข้อคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยแล้วองค์ประกอบของหลักสูตรมนุษยศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรสาขานั้น จะเห็นว่าหลักสูตรมนุษยศาสตร์ ซึ่งมีภาครุ่น 2 ระดับคือ ในระดับปริญญาตรี และระดับหลังปริญญาตรี คือปริญญาโท และปริญญาเอก จะมีเนื้อหาวิชาในหลักสูตรแตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 16¹ และตารางที่ 17² ในภาคผนวก ก.

ภาพรวมของหลักสูตรอักษรศาสตร์บัณฑิต และสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต มีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรคือ 130 และ 181 หน่วยกิต ตามลำดับ เนื้อหาหลักสูตรบังคับคือวิชาการศึกษาทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยวิชามนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ และวิชาสังคมศาสตร์ อันเป็นวิชาพื้นฐานที่ผลิตทุกคนต้องเรียน และจะต้องได้หน่วยกิตไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต (ดังแสดงในตารางที่ 16 ในบทภาคผนวก ก.)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาวิชาในหลักสูตรสาขามนุษยศาสตร์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ดังแสดงในตารางที่ 17 ในภาคผนวก ก.) แบ่งออกได้เป็น 12 สาขาวิชา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ บรรณารักษศาสตร์ ปรัชญา ฝรั่งเศส เคส ภาษาศาสตร์ บาสสิสส์ลัทธิ ประวัติศาสตร์ ผังเมือง เคหะการ และสถาปัตยกรรมศาสตร์ จากตารางดังกล่าว

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, "หลักสูตรคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2524." หน้า 6

² คณะอักษรศาสตร์, "หลักสูตรคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2521." หน้า 25

จะเห็นว่าจำนวนหน่วยกิตในระดับปริญญาโทจะมีจำนวนโดยเฉลี่ย 48 หน่วยกิต ในระดับปริญญาเอกจะมีจำนวน 60 หน่วยกิต วิชาเรียนจะแบ่งเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก และวิทยานิพนธ์ หน่วยกิตวิชาเรียนวิชาบังคับจะอยู่ในระหว่าง 20-22 หน่วยกิต โดยเฉลี่ย หน่วยกิตวิชาเลือกเสรีจะอยู่ในระหว่าง 12-15 หน่วยกิต หน่วยกิตส่วนใหญ่จะเป็นเน้นวิชาบังคับและวิทยานิพนธ์มาก ซึ่งแตกต่างกับหลักสูตรสากลในปัจจุบัน เนื้อหาวิชาทางด้านการศึกษาทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยหมวดวิชาสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ไม่มีการสอนในระดับนี้ เพราะได้สอนเน้นหนักในระดับปริญญาตรีแล้ว

การติดตามผลหรือประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศนั้นมีการวิจัยไว้บ้างพอสมควร เพราะผลที่ได้จากการติดตามผลจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริหารในการที่นำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนและพัฒนาสถาบันเพื่อให้มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสม และมหาบัณฑิตทั่วไปสามารถนำความรู้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ อย่างไรก็ตามในประเทศไทยก็ยังคงมีการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ แต่ในต่างประเทศมีการวิจัยติดตามผลตั้งแต่ระดับโรงเรียน จนกระทั่งระดับปริญญาเอก

งานวิจัยในเรื่องการติดตามผลนั้น ได้มีผู้ทำวิจัยไว้หลายเรื่องทั้งในประเทศและนอกประเทศดังนี้

การวิจัยภายในประเทศ

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภายในประเทศนั้น ผู้วิจัยพบว่า การทำงานวิจัยในแง่การศึกษาและติดตามผลนั้น มีทำการวิจัยในหลายลักษณะ บางลักษณะอาจติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยมีจุดประสงค์จะศึกษาสภาพการทำงานของผู้ที่จบการศึกษาไปแล้ว และทราบถึงปัญหาในการปฏิบัติงาน ตลอดจนประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้จบการศึกษา เพื่อนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพของมหาบัณฑิตในรุ่นหลัง ๆ การติดตามผลลักษณะนี้จะทำการวิจัยควบคู่ไปกับการประเมินผลหลักสูตร เพื่อศึกษาว่าหลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ซึ่ง

ผู้วิจัยจะได้นำผลการประเมินหลักสูตร โดยรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากผู้จบการศึกษา ไปแล้วมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมในการเรียนการสอนและความต้องการของสังคมต่อไป

การติดตามผลการปฏิบัติงานในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ดูเหมือนจะได้รับความสนใจมากกว่าสาขาวิชาอื่น ๆ เพราะจะมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ในหลาย ๆ หลักสูตร เป็นการวิจัยที่ทำในระดับคณะ และระดับภาควิชา อย่างเช่น วิไลวรรณ เจริญพงษ์ ได้ทำการศึกษาติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509-2511 โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า ให้บัณฑิตประเมินความสามารถของตนเอง และผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตเป็นผู้ประเมิน ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ จะทำการสอนตรงตามสาขาวิชา เอก-โท ผู้บังคับบัญชามีส่วนใหญ่ออกใจในความสามารถของบัณฑิต¹ ซึ่งการวิจัยดังกล่าว คล้ายคลึงกับการวิจัยของ สันทนา แอลสุวรรณ และ ทิพวรรณ ยิ้มสวัสดิ์ ซึ่งได้ทำการวิจัยในระดับภาควิชา โดยศึกษาถึงซึ่งไปถึงมหาบัณฑิต เฉพาะสาขาวิชาพลศึกษา และสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา ของคณะครุศาสตร์ ผลการวิจัยของ สันทนา แอลสุวรรณ ปรากฏว่ามหาบัณฑิตส่วนใหญ่สำเร็จปริญญาบัณฑิตสาขาพลศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาบัณฑิตทำหน้าที่ในตำแหน่งอาจารย์มากที่สุด และส่วนใหญ่ทำงานในสังกัดของรัฐบาล มหาบัณฑิตร้อยละ 22.45 ทำหน้าที่บริหารด้านพลศึกษา เหตุสนใจที่ทำให้มหาบัณฑิตไปทำการศึกษาต่อที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มากที่สุด คือ ต้องการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน การนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการทำงานด้านต่าง ๆ นั้นพบว่า ด้านบริหารและด้านนิเทศใช้ในระดัปานกลาง ด้านการสอน และการวัดผลใช้ในระดัปรอบมาก ด้านสถานที่และอุปกรณ์ได้ใช้ในระดัปานกลาง ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ใช้

¹ วิไลวรรณ เจริญพงษ์, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตครุศาสตร์"

(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514)

มากเป็นบางอย่าง ด้านการหาความรู้เพิ่มเติม ด้านการบริการและด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนใหญ่ได้ใช้ในระดั้มาก ผลงานทางวิชาการของมหาบัณฑิตมีหลายประเภท มีมากที่สุดคือ การสัດหรือร่วมสัດประชุมหรือสัมมนาวิชาการ นอกจากนั้นก็มีผลงานอื่นเช่นการเขียนตำรา การวิจัย การเขียนบทความและการปรับปรุงหลักสูตร มหาบัณฑิตเป็นล่ามชีกล่ามคมาวิชาชีพมากกว่าล่ามคมาอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการสัมมนาวิชาการของล่ามคมามากกว่ากิจกรรมอื่น มหาบัณฑิตมีโครงการพัฒนาวิชาชีพหลายด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอนซึ่งรวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรด้วยการเผยแพร่วิชาการและการบริการการปรับปรุงบุคลากรทางด้านพลศึกษาและโครงการอื่น ๆ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการสัດหลักสูตรการเรียนการสอนและการสัດประสัปการณั้ให้แก่นิสิต บัณฑิตนั้น ปรากฏว่าหลักสูตรควรมีการปรับปรุงเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงทั้งผู้เรียนผู้สอนและวิธีการสอน การสัດประสัปการณั้ควรรว้ให้นิสิตได้มีประสัปการณั้ตรงมากที่สุด¹ ผลงานวิจัยของ ทิพวรรณ ยั้มลั้วลั้ ซึ่งได้ทำการติดตามผลมหาบัณฑิต ล่าชาวิชาชีตวิทยาในปี พ.ศ. 2522 ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. มหาบัณฑิตจิตวิทยาส่วนใหญ่ ปฏิบัติงานในสถานศึกษาโดยปฏิบัติงานมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไปในเวลาเดียวกัน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติมากที่สุดคืองานสอน และงานให้บริการควบคู่กันไป มหาบัณฑิตจิตวิทยาได้ปฏิบัติงานตรงตามล่าชาวิชาชีตเป็นร้อยละ 70.50 มีความก้าวหน้าในด้านอาชีพ โดยมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหารร้อยละ 43.33 ตำแหน่งระดับปฏิบัติการร้อยละ 36.67 และมหาบัณฑิตที่สำเร็จจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปฏิบัติงานในตำแหน่งระดับบริหารร้อยละ 22.58 ระดับปฏิบัติการร้อยละ 77.42 นอกจากนี้มหาบัณฑิตมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ โดยได้ผลิตผลงานด้านการเขียนบทความมากที่สุด รองลงมาคือการผลิตเอกสารและงานวิจัย ตามลำดับ

¹ สันทนา แอลั้ววรรณ, "การติดตามผลมหาบัณฑิตล่าชาวิชาชีพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาพลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2523)

2. ผลจากการเปรียบเทียบการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมหาบัณฑิตจิตวิทยา และผู้บังคับบัญชาของมหาบัณฑิต ปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P.05) 18 ด้านในจำนวนความสามารถทั้งหมด 24 ด้าน

3. สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรด้านการให้ความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ มีในด้านการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการและประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกงาน และการเตรียมประสบการณ์ด้านวิชาชีพ มีในด้านการเพิ่มประสบการณ์ด้านวิชาชีพ เพิ่มระยะเวลาในการฝึกงาน ปรับปรุงวิธีการประเมินผลการฝึกงาน การเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกงานและควรมีการสัมมนาปัญหาวิชาชีพ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้ความรู้และประสบการณ์ในการวิจัยนั้น มหาบัณฑิตเสนอแนะให้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการวิจัย เพิ่มการฝึกปฏิบัติ ปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การคัดเลือกอาจารย์ที่ปรึกษา และการปรับปรุงบริการห้องสมุด

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหาร และผู้ร่วมงาน ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน¹

นอกจากนี้ ยังมีการติดตามผลในระดับคณะ ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ ลดาพร รวีรัฐ ซึ่งได้ทำการติดตามผลมหาบัณฑิตทางครุศาสตร์ ที่สำเร็จการศึกษา 2518-2520 โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียน เมื่อจบการศึกษาแล้ว มหาบัณฑิตไม่เปลี่ยนงาน ยังคงทำงานที่เดิม แต่มีตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น มหาบัณฑิต

¹พิพวรรณ อิมล์สวัสดิ์, "การศึกษาติดตามผลมหาบัณฑิตสาขาจิตวิทยา" (ปริญา-ครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

ส่วนใหญ่พอใจในตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ และสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาระดับปริญญาโทไปใช้ได้มาก ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของมหาบัณฑิต ส่วนใหญ่เนื่องจากมีงานที่รับผิดชอบมากไป ไม่พอใจระบบการบริหาร ขาดความเลื่อมภาคในหน่วยงาน ขาดงบประมาณ มหาบัณฑิตมีความเห็นว่าควรปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ประเมินผลตนเองในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดีมาก ยกเว้นด้านความสัมพันธ์กับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งก็คล้ายคลึงกับความเห็นของผู้บังคับบัญชาของมหาบัณฑิต¹

ผู้ที่วิจัยการติดตามผลในระดับคณะ ในด้านปัญหาการเรียนการสอน คือ มณีรัตน์ พัฒโร ได้ติดตามผลบัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปี 2511-2518 ผลการวิจัยพบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาได้ทำงานตรงตามสาขาวิชา บัณฑิตส่วนน้อยที่ประสบปัญหาในการทำงานด้านต่าง ๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอนของคณะ บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการจัดการสอนในด้านต่าง ๆ มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ในด้านสวัสดิการ และอุปกรณ์การสอนมีความเหมาะสมน้อยที่สุด²

การวิจัยระดับคณะในสายวิชาศึกษาศาสตร์ ได้มี ทวีป ศิริรัศมี ทำการติดตามผลคณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2478 ถึง 2512 ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน ในภาคและหน่วยงานต่าง ๆ กัน สักขณะงานที่บัณฑิตปฏิบัติแตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ ภาคหน่วยงานและสักขณะงานของ

¹ ลดาพร รวีรัฐ, "การติดตามผลมหาบัณฑิตทางครุศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญา-มหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)

² มณีรัตน์ พัฒโร, "การติดตามผลบัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2511-2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)

บัณฑิตกับ เพศ แผนกวิชา รายได้ วุฒิทางการศึกษาและชั้นทางราชการของบัณฑิต¹

นอกจากการติดตามผลในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิจัยบางกลุ่มได้ทำการวิจัย เฉพาะด้านคือ ทำการติดตามผลผู้ที่สำเร็จปริญญาทางด้านการศึกษาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร คือ กลุ่มของ วนิดา นิโลตม ม.ล.ต้อย ชุ่มส่าย และลวัลดี ปทุมราช ได้สำรวจ สภาวะความเป็นอยู่ของผู้จบปริญญาตรีทางการศึกษา ผลวิจัยพบว่า บัณฑิตได้เลื่อนในวิชาที่ตน ถนัด และมีความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ผู้บังคับบัญชามีความเห็นว่าเป็นผู้ มีความประพฤติและนิสัยในการทำงานเป็นที่น่าพอใจ² ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอีกหลาย คน เช่น สันติภาพ กองกาญจนะ ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตจากวิทยาลัยวิชา การศึกษาประสานมิตร ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตมีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่โดย เฉพาะรับผิดชอบ ในการเตรียมการสอน ปรับตัวเข้ากับผู้บังคับบัญชาได้ดี บัณฑิตเห็นว่าตนเองมีความสามารถ เหมาะสมในการปฏิบัติงานทั่วไปดี มีบุคลิกภาพดี นอกจากนี้บัณฑิตได้แสดงความเห็นต่อสถาบัน หรือวิทยาลัยวิชาการศึกษาว่า กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ให้แกบัณฑิตนั้น มีประโยชน์ต่อการนำ ไปปฏิบัติงาน การเรียนการสอน ควรมีการแก้ไขปรับปรุงบ้าง รวมทั้งบริการบางอย่าง³

¹ทวีป ศิริระคัมภ์, "การติดตามผลบัณฑิต", คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย, 2517)

²วนิดา นิโลตม, ม.ล.ต้อย ชุ่มส่าย และลวัลดี ปทุมราช, "การสำรวจสภาวะผู้- สำเร็จปริญญาตรีวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2497-2503" (คณะ วิชาวิจัยการศึกษา วิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร, 2505)

³สันติภาพ กองกาญจนะ, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาบัณฑิต (กค.บ.) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2510-2512 ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมวิสาขามัญ วิทยาลัยครู ในภาคการศึกษา 9, 10, 11" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515), หน้า 162-178.

กัณหา พูลศิลป์ ได้ติดตามผลบ่งชี้ทางการศึกษาวิชาเอกชีววิทยา¹ และระวีวรรณ ศรัญญูสือ ได้ติดตามผลบ่งชี้ทางการศึกษาวิชาเอกฟิสิกส์² ซึ่งผลการวิจัยคล้ายคลึงกัน ผลปรากฏว่า บ่งชี้มีความเห็นว่า เนื้อหาวิชาเหมาะสมแล้ว ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาให้กว้างและลึกซึ้งไปอีก วิชาใดที่เข้าซ้อนให้ตัดออก ประสพการณ์ทางด้านการศึกษาทดลองในการศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มาก ปัญหาในการปฏิบัติงาน คือขาดเครื่องมือเครื่องใช้ในการทดลอง และ ตำราและเอกสารประกอบการเรียนมีน้อย

สุนิตย์ แวงศักดิ์ เป็นอีกผู้หนึ่ง ซึ่งได้ทำการวิจัยและติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีทางการศึกษา จากวิทยาลัยครู พ.ศ. 2521 ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูในทัศนะของตนเองและผู้บังคับบัญชา โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ดี
2. ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูในทัศนคติของตนเองและผู้บังคับบัญชา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$) ยกเว้นในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ บุคลิกภาพของการเป็นครู และทัศนคติต่อวิชาชีพครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)
3. ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูในทัศนะของผู้บังคับบัญชาที่มีอายุราชการ และวุฒิครูต่างกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$)

¹กัณหา พูลศิลป์, "การศึกษาเพื่อติดตามผลผู้สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต วิชาเอกชีววิทยา (นิสิต) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปีการศึกษา 2508-2515" (ปริญญา-นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), หน้า 81-90

²ระวีวรรณ ศรัญญูสือ, "การศึกษาเพื่อติดตามผลผู้สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต วิชาเอกฟิสิกส์ (นิสิต) วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปีการศึกษา 2508-2512" (ปริญญา-นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), หน้า 81-90

4. ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูที่ศึกษาในกลุ่มวิชาที่ต่างกัน ในทัศนะของตนเอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P > .05$) ยกเว้นในด้านการสนองความต้องการของสังคม และทัศนคติต่อวิชาชีพครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)¹

สรุป

ผลการวิจัยภายในประเทศ จะพบว่า มีการติดตามในหลายลักษณะ เริ่มตั้งแต่การติดตามผลในระดับคณะ ระดับภาควิชา โดยมีจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกันคือ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร ศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงาน และเปรียบเทียบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตในทัศนะของผู้บังคับบัญชา และบัณฑิตเอง

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศ การวิจัยในต่างประเทศ ในด้านการติดตามผล เช่นเดียวกับ การวิจัยในประเทศ คือมีการติดตามผลในหลาย ๆ ระดับ แต่ที่น่าสนใจกว่าในที่นี้ จะเป็นการติดตามผลในระดับบัณฑิตศึกษา เอลส์ซีเอเทอร์ และ เอกเคอร์ท (Robert T. Alciatore & Ruth E. Eckert) ได้ศึกษาวิจัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงการปริญญาเอกกับการประกอบอาชีพของนักศึกษาปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย มินเนโซต้า (Minnesota) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำการศึกษานี้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาทางมนุษยศาสตร์

¹ สุนิตย์ แววกดี, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาตรีจากวิทยาลัยครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

และสังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ส่วนใหญ่ทำงานในมหาวิทยาลัย ประกอบอาชีพครู นักบริหาร และวิจัยในมหาวิทยาลัย ส่วนผู้สำเร็จทางศึกษาศาสตร์ ทำงานด้านอุตสาหกรรมและโครงการวิจัยของรัฐบาล ปกติส่วนใหญ่ใช้เวลาเพื่อทำงานด้านการสอน การบริหารและการวิจัย ปกติที่ทำงานด้านวิชาการมีความเห็นว่าเป็นโอกาสที่ใช้ความรู้อย่างเต็มที่ และได้ทำงานวิจัยด้วย ผู้ที่ทำงานด้านการสอน ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการฝึกสอน และแสดงความคิดเห็นว่า การฝึกสอนในขณะศึกษาเป็นระดับปริญญา เอกนั้น มีความสำคัญและเป็นประโยชน์มาก และเสนอแนะให้เพิ่มประสบการณ์ด้านการสอน การวิจัยและการสัมมนาแก่บัณฑิตให้มากขึ้น¹

จากผลงานวิจัยของ เอ็ดเวิร์ด บูธ (Edward Mcfarland Booth) ได้ติดตามผลผู้สำเร็จโครงการปริญญา เอกจากวิทยาลัยการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐจอร์เจีย (University of Georgia) โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้สำเร็จจำนวน 317 คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 292 คน ผู้วิจัยได้มุ่งสำรวจตำแหน่งงานปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ ผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้สำเร็จส่วนใหญ่ทำงานด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัย รายได้เฉลี่ยปีละ 16,000 เหรียญ ผู้สำเร็จการศึกษาพอใจในความรู้ด้านวิชาการ แต่มีความเห็นว่าคุณมรดกด้านสังคมยังไม่ได้รับมากเท่าที่ควร และได้เสนอให้ทางวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมมากขึ้น เช่น ให้มีส่วนในการทำงานกับบุคคลในสายอาชีพอื่น เป็นต้น² ผลงานวิจัยนี้เป็นการสนับสนุนคำกล่าวของ ลูตซ์ และ เวอร์ลิกัสต์ ว่าการติดตามผล

¹Robert T. Alciatore and Ruth E Eckert, Minnesota Ph.D & Evaluate Their Training. A Study of the Relationship of Various Ph.D Programs to Later Career Services and Satisfaction. (University of Minnisota, October 1968)

²Edward Mcfarland Booth, "A Follow-up Study of Alumni Who Completed Doctoral Programs in the College of Education at the University of Georgia, Dissertation Abstracts International, Vol 31 No. 12 (June 1971) p. 6446-A.

เป็นการสำรวจอาชีพและทัศนคติของผู้สำเร็จการศึกษาที่มีต่อสถาบันการศึกษา¹

เมื่อได้ศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ มีงานวิจัยที่ทำการติดตามผลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักศึกษา โดย โรเบิร์ต ซี นิโคลส์ และ อเล็กซานเดอร์ ตีบลิว แอสติน (Robert C. Nichols and Alexander W. Astin) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงของรัฐโดยพิจารณาจากประกาศนียบัตรในระดับมัธยมศึกษา และคะแนนในการสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการสอบ ตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1956 ถึงคริสต์ศักราช 1959 จำนวน 3,106 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3,031 คน และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 75 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษากลุ่มดังกล่าวสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมากที่สุดในทุก ๆ รุ่น รองลงมา คือ ระดับปริญญามหาบัณฑิต ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่าปริญญาบัณฑิต ในด้านการวางแผนการศึกษานั้นมุ่งหวัง เรียนถึงระดับดุษฎีบัณฑิตมากที่สุด สำหรับเพศชาย ส่วนเพศหญิงต้องการศึกษาถึงระดับมหาบัณฑิตมากที่สุด ในด้านการทำงานนั้นส่วนใหญ่ทำงานหรือทำสัญญาจ้างในการทำงานเมื่อศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัย และส่วนน้อย คือไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ยังไม่มีงานทำหรือผู้ว่าจ้างเลย ในสาขาวิชาที่ศึกษานั้นมีความแตกต่างกันระหว่างชายกับหญิง คือ ชายศึกษาทางวิทยาศาสตร์กายภาพมากที่สุด หญิงศึกษาทางมนุษยศาสตร์มากที่สุด ส่วนการศึกษาริชาชีพชั้นสูง หรือวิชาเฉพาะนั้น ทั้งชายและหญิงศึกษาด้านวิชาการศึกษามากที่สุด การเลือกวิชาชีพในขณะที่เข้าศึกษานั้น นักศึกษาเลือกและหวังทำงานด้านวิจัยมากที่สุดสำหรับนักศึกษาชาย ส่วนนักศึกษาหญิงเลือกงานสอนหนังสือมากที่สุด และเมื่อติดตามผลหลังสำเร็จการศึกษาแล้วก็ปรากฏว่าชายทำงานด้านวิจัยมากที่สุด และหญิงทำงานด้านการสอน

¹Stoops, p. 191

มากที่สุด ในด้านการมีครอบครัวนั้น หญิงมีจำนวนร้อยละมากกว่าชายรวมทั้งการมีบุตรด้วย¹

การวิจัยที่ติดตามผลผู้ที่จบการศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ มีงานวิจัยของ ดอห์น เอ็ม โคทส์ (Daphne M. Koats) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลนักศึกษาเอเชีย ที่ไปทำการศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย และคณะกรรมการหนังสือพิมพ์ของ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ศึกษาถึงการทำงานของบัณฑิตที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร ในปี 1969-1970 การวิจัยทั้ง 2 เรื่องนี้ มุ่งศึกษาในเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน คือ งานวิจัยของ ดอห์น มุ่งศึกษาเพื่อต้องการทราบว่านักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วนั้นได้นำ ความรู้จากการศึกษาในมหาวิทยาลัยออสเตรเลียไปใช้ หรือไม่หลังจากกลับไปสู่ประเทศของตนแล้ว เมื่อกลับไปแล้วได้งานทำหรือไม่ งานตรงกับสาขาวิชาที่เรียนไปหรือไม่ และต้องการ กลับไปสู่ประเทศออสเตรเลียอีกหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์ ผู้สำเร็จการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้ที่ไปศึกษาทั้งโดยทุนส่วนตัวและทุนของรัฐบาล ผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศ ฟิลิปปินส์ อินเดียน ปากีสถาน ฮ่องกง ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ซาบา ซาราวัก และสิงคโปร์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่สำเร็จส่วนใหญ่ได้นำความรู้จากการศึกษาไปใช้และทำงาน ตรงสายวิชาที่ได้ศึกษาไป มีส่วนน้อยที่ทำงานไม่ตรงสายวิชา สาขาวิชาที่ใหญ่ ๆ ที่ทำได้แก่ ทางด้านสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม การศึกษา ศิลปและสังคม แพทย์ เศรษฐศาสตร์และการบัญชี วิทยาศาสตร์ ผู้ที่ยังไม่มีงานทำหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วพบว่า มีเพียงชาว อินโดนีเซียเท่านั้น แต่มีใช้ทุกคน งานที่ทำมากที่สุดได้แก่ งานทางด้านการศึกษา ศิลปและ สังคม ส่วนงานที่มีผู้ทำน้อยที่สุดได้แก่ ด้านเศรษฐศาสตร์และการบัญชี หน่วยงานที่ทำได้แก่

¹Robert C. Nichols and Alexander W. Astin. "Progress of Merit Scholar : An Eight Year Follow-up, "The Personnel and Guidance Journal XLIV (March 1966) : 673-681.

งานที่สังกัดรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจมากที่สุด

งานอันดับแรกของผู้สำเร็จการศึกษาทำเมื่อกลับสู่ประเทศของตนและได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้ฝึกฝนอบรมหรือเรียนมามากที่สุดคือชาวไทย ส่วนการเปลี่ยนงานจากแนวที่ตนได้ศึกษามานั้นปรากฏว่าชาวอินเดียมีมากที่สุด การตงงานเนื่องจากเปลี่ยนวิชาหรือแนวในการศึกษาอบรมนั้น ชาวไทยมีมากที่สุด ในด้านการเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพที่ตนประกอบอยู่นั้น ปรากฏว่า ชาวฟิลิปปินส์มีมากที่สุด และชาวชวราวักน้อยที่สุด ผู้สำเร็จการศึกษาแทบทุกประเทศมีความต้องการกลับไปสู่ประเทศออกัสเตรเลียเสียอีกถ้ามีโอกาส แต่มีจำนวนไม่มากนักที่มีความต้องการเช่นนั้น¹

งานวิจัยของคณะกรรมการหนังสือพิมพ์ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าบัณฑิตแต่ละระดับนั้นต้องการศึกษาต่อหรือทำงานที่ใดบ้าง และบัณฑิตมีงานทำอยู่แล้วหรือไม่เพียงใด บัณฑิตที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บัณฑิตระดับปริญญาตรี 47,584 คน ปริญญาโท 11,402 คน ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตระดับปริญญาตรีร้อยละ 39.2 ต้องการศึกษาต่อหรืออบรมฝึกฝนวิชาชีพเพิ่มเติม ร้อยละ 36.9 ต้องการทำงานในสหราชอาณาจักร และร้อยละ 24.0 ซึ่งเป็นบัณฑิตชาวต่างประเทศกลับคืนสู่ประเทศของตน ผู้ที่ศึกษาต่อส่วนใหญ่ศึกษาในสาขาวิชาครุ ศิลปและวิทยาศาสตร์ ส่วนบัณฑิตระดับปริญญาโทนั้น ร้อยละ 64.6 ที่จบสาขาวิทยาศาสตร์ และร้อยละ 35.4 ที่จบสาขาศิลปและสังคม ในจำนวนนี้มีบัณฑิตชายร้อยละ 33.6 หญิงร้อยละ 33.8 ที่มิงานประจำอยู่แล้วในสหราชอาณาจักร ส่วนบัณฑิตที่ได้งานทำและกำลังหางานทำในสหราชอาณาจักรนั้น มีบัณฑิตชายร้อยละ 15.6 หญิงร้อยละ 19.2 ส่วนบัณฑิตชาวต่างประเทศที่กลับคืนประเทศของตนมีชายร้อยละ 15.4

¹Daphne M. Koats, "Back in Asia," (A Follow-up Study of Australian-Trained Asian Students, The Australian National University : Canberra, 1969), pp. 38-41, 134-163.

หญิงร้อยละ 12.3 บัณฑิตที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก มีบัณฑิตชายร้อยละ 6.4 และหญิง ร้อยละ 4.6 นอกเหนือจากนั้นบางส่วนกำลังฝึกงาน ดูงาน และบางส่วนยังไม่ตัดสินใจใด ๆ¹

เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เนื้อหาของการติดตามผลการศึกษาจากผลงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศนั้น พอจะสรุปเนื้อหาได้ว่าการติดตามผลที่ได้กระทำมานั้น ส่วนใหญ่เป็นการติดตามผลในด้านหลักสูตร เพื่อจะได้ นำข้อมูลและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงหลักสูตร และ เนื้อหาวิชาที่สอนให้ทันสมัย เหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์และความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการติดตามผลในด้านการประกอบอาชีพ เพื่อศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงาน ทั้งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้บังคับบัญชา และตัวของบัณฑิตเอง

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาและวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1. ศึกษาด้านสถานการณ์ภาพของมหาบัณฑิต
2. ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการศึกษา ในระดับบัณฑิตศึกษา และให้ระบุข้อเสนอแนะ
3. ศึกษาเกี่ยวกับการนำประสบการณ์ในการ เรียนไปใช้ในการทำงานได้ผลหรือไม่
4. ศึกษาเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของมหาบัณฑิต โดยสอบถามจากผู้บังคับบัญชา และตัวมหาบัณฑิตเอง เพื่อนำมา เปรียบเทียบความคิดเห็น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹The University Grants Committee, "First Employment of U.K. University Graduates" Higher Education 1 (May 1972) : 241-243